

عارضه یابی و آسیب شناسی
طرح های کلان
در صنایع نفت، گاز و پتروشیمی
استان فارس

تهیه شده در:
مرکز آموزش و پژوهش های اقتصادی و اجتماعی

گردآورندگان:

دکتر شادی حسن آجیلی

(عضو هسته صنعت و معدن شورای پژوهشی اتاق فارس و دانشیار دانشکده مهندسی شیمی، نفت و گاز

دانشگاه شیراز)

دکتر سید محمود رضا حجتی

(دانشیار بخش مهندسی شیمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز)

شماره گزارش: ۱۳-۳

شهریور ۹۹

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	-----------------------	--

۱- مقدمه

وجود منابع عظیم هیدروکربوری در استان فارس و همجواری آن با مناطق علسویه و پارس جنوبی بعنوان مهمترین میدان گازی جهان و وجود تاسیسات عظیم پالایشگاه‌های گاز و پتروشیمی در این مناطق، موقعیت ممتازی را برای سرمایه‌گذاری در طرح‌های کلان صنعت نفت، گاز و پتروشیمی در این استان فراهم نموده است. علاوه بر این، وجود شهرهای مهم با جمعیت قابل توجه با زیرساخت‌های شهری قابل قبول در استان فارس به همراه حضور افراد متخصصی که حاصل فعالیت سالیان متمادی دانشگاه‌های معتبر و صناعی چون مجتمع پتروشیمی شیراز، پالایشگاه نفت شیراز، شرکت بهره برداری نفت و گاز زاگرس جنوبی و ... و البته فعالیت شرکت‌های طراحی و مهندسی نظیر پیدک، ساختمان و نصب صنایع پتروشیمی، هدکو و و سازندگان معتبری چون فاتح صنعت کیمیا، فراسان، کولر هوایی آبان و استان فارس را به عنوان یکی از کانون‌های مهم جذب سرمایه و توسعه صنعت نفت و گاز و پتروشیمی در کشور مطرح نموده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد علی‌رغم همه مزیت‌های گفته شده، موانع متعددی در انجام سرمایه‌گذاری کلان در بخش‌های مختلف صنایع نفت، گاز و پتروشیمی در استان فارس وجود دارد که می‌توان آنها را به سه دسته عوامل بین‌المللی، ملی و استانی دسته بندی نمود که در ادامه به هر یک اشاره می‌گردد.

۲- عوامل بین‌المللی

بدون شک عوامل بین‌المللی را می‌توان بعنوان مهمترین عارضه سرمایه‌گذاری در صنعت نفت، گاز و پتروشیمی کشور و از جمله استان فارس دانست که با رویکردهای سیاسی در سطح بین‌المللی دستخوش فراز و فرود می‌گردد. این عوامل را می‌توان در ۲ چارچوب کلی تحریم و قوانین بین‌المللی نظام مالی و پولی دسته بندی کرد.

۲-۱ تحریم‌ها: وجود تحریم‌های ظالمانه بین‌المللی به سردمداری آمریکا منجر به کاهش صادرات نفتی و محروم سازی ایران از درآمدهای نفتی شده است و به نقل از نوبخت در سال ۱۳۹۹ حدود ۶ درصد از درآمد نفتی دولت از این طریق محقق شده است. آمارها نشان می‌دهد صادرات نفت ایران از ۲/۵ میلیون بشکه (۲۰۱۱)، ۱/۰۶ میلیون بشکه (۲۰۱۴ تا ۲۰۱۶) و ۲/۶۴ میلیون بشکه (۲۰۱۸)، در سال ۲۰۲۰ به نقل از برخی منابع غیر رسمی به ۰/۲۲۷ میلیون بشکه کاهش یافته است که این امر موجب کاهش توان

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

سرمایه‌گذاری داخلی و جذب سرمایه خارجی و ورود تکنولوژی به مهمترین بخش اقتصادی کشور شده است.

برتری انکار ناپذیر تکنولوژی کشورهای غربی در حوزه صنعت نفت، گاز و پتروشیمی باعث گردید پس از پایان جنگ تحمیلی، اولین نگاه طبیعی حاکمیت، به بهره‌گیری از تکنولوژی غربی برای بازسازی و ساخت واحدهای جدید باشد. اما متأسفانه تجربه سالیان متمادی نشان داده است این شرکت‌ها همواره با اشاره دولتمردان کاخ سفید و به بهانه‌های مختلفی چون تحریم و ... از انجام تعهدات خود در میانه راه شانه خالی کرده و علاوه بر معطلی میلیاردها دلار سرمایه‌گذاری انجام شده، موجب از بین رفتن هزاران فرصت شغلی و افزایش ریسک سرمایه‌گذاری در صنعت نفت، گاز و پتروشیمی بعنوان مهمترین مزیت اقتصادی در کشور شدند. البته در اجرای این سناریوها نباید از نقش حکومت‌های کشورهای حاشیه خلیج فارس به دلیل رقابت‌های منطقه‌ای و منافع سرشاری که از اعمال تحریم‌ها نصیب خود می‌کنند در تامین و جبران خسارت‌های مالی شرکت‌های غربی از قطع همکاری با ایران در انجام پروژه و علی‌الخصوص طرح‌های نفت، گاز و پتروشیمی غافل شد. [۱ و ۲]

به دلیل رقابتی و جهانی بودن عرصه خدمات تکنولوژی، شرکت‌های معتبر کشورهای شرقی نیز به دلیل سرمایه‌گذاری مشترک با شرکت‌های غربی و وابستگی تکنولوژی به آنها، عملاً نشان داده‌اند که توان اجرای سیاست مستقل در قبال زیاده‌خواهی‌های دولتمردان آمریکایی را ندارند و با نگاهی گذرا به نام برخی شرکت‌های غربی و شرقی از قطع همکاری‌شان با ایران نظیر: توتال (فرانسه)، لینده و شلمبرژه (آلمان)، ریلاینس (هند)، انی (ایتالیا)، اینپکس (ژاپن)، پتروناس (مالزی)، رویال داچ شل (هلند)، استات اویل (نروژ)، بریتیش پترولیوم (انگلستان)، سی‌ان‌پی‌سی (چین) و زاروبن‌نفت و روسنفت (روسیه) مشخص می‌گردد این رفتار عمومیت دارد. [۳]

بطور کلی افزایش هزینه مبادله، افزایش هزینه‌های تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری و به تبع آن افزایش هزینه مبادله ناشی از تحریم‌ها، کاهش امنیت سرمایه‌گذاری و خروج شرکت‌های بین‌المللی با کیفیت فنی و تکنولوژی بالا از پروژه‌های نفت، گاز و پتروشیمی از نتایج تحریم‌ها محسوب می‌گردد و موجب شده است کشور نتواند به نحو شایسته‌ای از ویژگی‌های ممتاز اقتصادی خود در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی استفاده کند و درآمدهای حاصله را صرف زیرساخت‌ها و بهبود وضعیت اقتصادی کشور و افزایش GDP نماید. اعمال تحریم‌های ظالمانه یکجانبه آمریکا باعث شده است که رشد تولید ناخالص داخلی ایران

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

از ۳/۸ درصد در سال ۲۰۱۷ به ۹/۵- درصد تا سال ۲۰۱۹ کاهش یابد ضمن اینکه در همین مدت نرخ تورم از ۹/۶ به ۳۵/۷ درصد در سال ۲۰۱۹ افزایش یافته است.

۲-۲ قوانین بین المللی نظام مالی و پولی: در اینجا باید به نقش و نفوذ آمریکا در دو بنیاد بزرگ مالی بین المللی اشاره کرد. ایالات متحده از طریق نفوذ خود در بانک جهانی و صندوق بین المللی پول توانسته است ایران را از دریافت وام‌های مؤثر بلند مدت محروم نماید و در طی سال‌ها به دنبال متوقف ساختن همکاری‌های بانک‌های خصوصی و همچنین اعتبارات دولتی با دولت و شرکت‌های ایرانی بوده است و به این ترتیب، سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های نفت، گاز و پتروشیمی در کشور را با ابهام روبرو کرده است. پس از شدت گرفتن تحریم‌ها در سال‌های اخیر، سرمایه‌گذاری خارجی در ایران محدود گردیده که یکی از دلایل اصلی این امر، فشار ایالات متحده بر بانک‌های بین المللی برای قطع همکاری با ایران برای تأمین مالی پروژه‌های انرژی در داخل کشور است. صنعت نفت، گاز و پتروشیمی نیازمند سرمایه‌گذاری عظیمی است که به دلیل محدود بودن منابع داخلی، ضرورت بهره‌گیری از سرمایه‌گذاری خارجی را دوچندان نموده است. عدم پذیرش مقررات حاکم بر نظام مالی بین المللی، علاوه بر اینکه مانع جدی در سرمایه‌گذاری خارجی شرکت‌های غربی و شرقی شده است موجبات محدود شدن انتقال پول توسط بانک‌های خارجی را فراهم نموده است و دامنه این محدودیت حتی در انتقال سرمایه ایرانیان خارج از کشور (در برخی منابع ثروت آنها را بیش از ۲۴ هزار میلیارد دلار برآورد می‌شود) به داخل نیز تاثیر گذار بوده است. [۱۴]

۳ – عوامل ملی اثر گذار در سرمایه‌گذاری طرح‌های کلان نفت، گاز و پتروشیمی

عوامل متعددی با منشأ ملی در امر سرمایه‌گذاری در طرح‌های کلان صنعت نفت، گاز و پتروشیمی موثر است و می‌توان آنها را در چارچوب‌های کلی بالارفتن هزینه تامین مواد اولیه در حوزه بالادستی، خصوصی‌سازی و یارانه ای بودن قیمت فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی، چالش‌های سرمایه‌گذاری در صنایع پایین دستی پتروشیمی و دخالت‌های غیر راهبردی دولتی دسته بندی نمود که در ذیل به آنها اشاره شده است.

۳-۱ بالا رفتن هزینه تامین مواد اولیه در حوزه بالادستی

مهمترین مزیت سرمایه‌گذاری در طرح‌های کلان نفت، گاز و پتروشیمی به علت وجود منابع عظیم نفت و گاز در کشور است. اما باید به این نکته توجه داشت در کنار کاهش تولید نفت خام و گاز در کشور، هزینه

برداشت آنها رو به افزایش است و به تبع آن روی هزینه فرآورده‌های پالایشگاه‌های نفت و گاز و محصولات پتروشیمی اثر گذار است. عدم توجه مناسب به این امر می‌تواند مزیت سرمایه گذاری در این طرح‌ها را در سال‌های آتی بشدت تهدید کند. عواملی که در بخش تولید نفت خام و گاز باید مورد توجه قرار گیرند عبارتند از: لزوم افزایش برداشت از مخازن مشترک نفت و گاز، بکارگیری تکنولوژی و فناوری‌های جدید در حوزه اکتشاف، استخراج و بهره برداری نفت و گاز، افزایش ضریب بازیافت نفت با استفاده از تکنولوژی‌های روزآمد، لزوم سرمایه گذاری در امر احداث و توسعه پالایشگاه‌های نفت و گاز و صنایع پالادستی پتروشیمی، لزوم بازنگری جدی در شیوه واگذاری سهام پالایشگاه‌های نفت و گاز و صنایع پالادستی پتروشیمی در بازار بورس و اوراق بهادار و همچنین قیمت گذاری محصولات. [۵]

۱-۱-۳ لزوم حفظ و صیانت از مخازن نفت و گاز

ایران با عنوان یکی از بزرگترین ذخایر معادل نفت جهان (مجموع ذخایر نفت و گاز) موقعیت ممتازی در بین کشورهای صاحب نفت در اختیار دارد اما به دلیل پیر بودن اکثر مخازن نفتی و کاهش ضریب بازیافت نفت در آنها، میزان تولید روبه کاهش و هزینه روبه افزایش است. هزینه تولید نفت بازای هر بشکه در کشورهای گوناگون بسیار با یکدیگر متفاوت است و در جدول ۱ به برخی از آنها اشاره شده است.

جدول ۱: هزینه تولید نفت بازای هر بشکه نفت خام در نقاط مختلف جهان [۱]

ردیف	نام کشور	هزینه تولید نفت بازای هر بشکه بر حسب دلار آمریکا
۱	عربستان سعودی	۱ تا ۲
۲	عراق	۴ تا ۶
۳	امارات متحده عربی	۷
۴	نیجریه	۱۵
۵	آنگولا	۴۰
۶	قزاقستان	۱۰ تا ۱۲
۷	ونزوئلا	۲۰
۸	اکوادور	۲۰
۹	نروژ	۳۰ تا ۴۰
۱۰	خاورمیانه و شمال آفریقا	۶ تا ۲۸
۱۱	قطب شمال	۳۲ تا ۱۰۰
۱۲	الجزایر- لیبی- عمان- قطر	۱۰ تا ۱۵
۱۳	ایران	بطور متوسط حدود ۳ تا ۴

مأخذ: روزنامه جام جم: شنبه ۱۵ مرداد ۱۳۹۰ شماره ۳۱۹۵

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	------------------------------	--

آمارها نشان می دهد میزان درصد بازیافت نفت از مخازن کشور در حدود ۲۲ درصد است و متوسط سرعت کاهش تولید طبیعی از این مخازن معادل ۷ تا ۱۱ درصد در سال است. اهمیت این موضوع از آن جهت است که شرکت نفت فلات قاره دارای ۳۰ میدان نفتی مشتمل بر ۸۶ مخزن نفتی است و میزان نفت در جای این مخازن حدود ۹۶ میلیارد بشکه و میزان ذخیره نفت قابل برداشت با روند کاهشی نرخ بازیافت حدود ۱۵/۸ میلیارد بشکه است که تاکنون حدود ۷ میلیارد بشکه از آن تولید شده است. تصور کنید که با روش های ^۱EOR و ^۲IOR این امکان فراهم شود که یک درصد بر ضریب بازیافت فعلی نفت افزایش یابد. این بدان معناست که حدود یک میلیارد بشکه به حجم نفت قابل برداشت افزوده می شود و متعاقب آن ثروت قابل توجهی عاید کشور خواهد شد. لذا سرمایه گذاران در طرح های کلان نفت، گاز و پتروشیمی به تامین پایدار نفت خام و گاز طبیعی با قیمت مناسب توجه ویژه ای دارند. بنابراین برای حفظ این ثروت و سرمایه بین نسلی، لزوم بهره گیری از تکنولوژی های پیشرفته برای ازدیاد برداشت EOR و روش های بهبود بازیافت نفت IOR کاملاً ضروری است و برای تحقق آن نیاز به سرمایه گذاری و جذب تکنولوژی است. رقابت اصلی تولید کننده نفت در جهان نیز به این امر اهتمام ویژه ای دارند و با انجام سرمایه گذاری کلان در امر افزایش ضریب بازیافت نفت مخازن، سعی در حفظ جایگاه خود در بازار نفت برای دهه های آینده دارند. [۶] بنابراین در یک جمله باید گفت: "ازدیاد برداشت مطالبه ای است که باید عمومی شود"

۳-۱-۲ لزوم توجه جدی به مخازن مشترک با کشورهای همسایه

ایران در حال حاضر حدود ۲۸ میدان نفتی و گازی با کشورهای همسایه خود دارد، که از این تعداد می توان میدان های مشترک با عراق: نفت شهر، دهلران، آبان و پایدار غرب، آذر، آزادگان، یادآوران، یاران شمالی و جنوبی. میدان های مشترک با عربستان سعودی شامل: اسفندیار، فروزان، فرزاد A و فرزاد B، میدان های مشترک با قطر شامل: رشادت و پارس جنوبی، میدان های مشترک با امارات متحده عربی شامل: فرزام، نصرت، مبارک و سلمان و میدان نفتی هنگام با عمان و میدان نفتی آرش با کویت را اشاره کرد. ضمن اینکه نباید از میدان های مشترک با همسایگان شمالی نیز غافل شد. از آن جمله می توان به میدان های مهمی چون گنبدلی با ترکمنستان و الوند، البرز و سردار جنگل با کشور آذربایجان اشاره کرد. میزان برداشت از این میدان های مشترک توسط کشورهای همسایه بسیار بیشتر و در برخی منابع تا حدود ۹ برابر نیز گزارش شده است. بنابراین توسعه و بهره برداری روزافزون از این میادین مشترک باید اولویت اول هر دولتی فارغ از

^۱ Enhanced Oil Recovery

^۲ Improved Oil Recovery

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

نگرش سیاسی و جناحی قرار گیرد و باید گفت: "حفظ و صیانت از مخازن نفت و گاز می بایست کانون توجه و اولویت سرمایه گذاری در کشور باشد و لازم است تمامی بخش های کشور در جهت تحقق این خواسته ملی وارد میدان شوند" تا در کنار آن کشور به جایگاهی که شایسته آن است دست یابد.

۲-۳ خصوصی سازی

در کنار ضرورت روند خصوصی سازی و عرضه سهام شرکت های مرتبط با صنایع نفت، گاز و پتروشیمی در سازمان بورس و اوراق بهادار، باید به این نکته توجه داشت که این شرکت ها که همگی بنیاد اقتصاد کشور بر آنها بنا نهاده شده است، حاصل ده ها سال سرمایه گذاری ملی است و عملاً بخش خصوصی امکان خریداری آنها را ندارد و سهم عمده ای از سهام این شرکت ها به شرکت های شبه دولتی با راندمان مدیریتی متوسط و ضعیف تعلق می گیرد. تاثیر این مسئله شاید در کوتاه مدت موجب جذب نقدینگی، مهار نسبی تورم و تامین بخشی از کسری بودجه دولت را فراهم کند اما به دلیل استفاده از ریال بعنوان واحد پولی مبادله سهام و همچنین وجود تورم افسار گسیخته، ارزش عایدی حاصل از فروش این بنگاه های اقتصادی پس از مدت کوتاهی با افت روبرو شده و نتیجه این عمل "به مانند چوب حراج زدن به سرمایه ملی کشور" است. حتی اگر در شرایط مطلوب پذیرفته شود که عایدی حاصل از فروش صرفاً برای توسعه این صنایع هزینه گردد عملاً امکان تبدیل شدن این درآمد ریالی به ارزهای معتبر برای انجام سرمایه گذاری و ورود تکنولوژی بسیار دشوار خواهد بود و بتدریج شاهد فرسودگی و کاهش سودآوری در این بخش ها و افزایش فاصله طبقاتی خواهیم بود. بنظر می رسد تنها زمانی واگذاری سهام این شرکت ها در بازار بورس قابل دفاع است که امکان واگذاری سهام در ازای دریافت ارزهای معتبر خارجی و یا مبادله آنها با فلزات گرانبها و یا عرضه سهام در بازارهای بورس بین المللی امکان پذیر باشد.

۳-۳ یارانه ای بودن قیمت فرآورده های نفت و گاز و پتروشیمی

این مسئله شاید در کوتاه مدت بعنوان یک مزیت برای جذب سرمایه گذاری در این بخش به دلیل امکان تامین مواد اولیه ارزان قیمت باشد اما در میان مدت و بلند مدت موجب کاهش محدودیت منابع مالی در بخش های بالادستی صنعت نفت، گاز و پتروشیمی برای توسعه میادین نفت، گاز و سرمایه گذاری در احداث و توسعه مجتمع های پتروشیمی در کشور خواهد شد.

۴-۳ چالش های سرمایه گذاری در طرح های پایین دستی پتروشیمی

در مجتمع های پتروشیمی به کمک یک رشته فرآیندهای شیمیایی، از نفت خام، میعانات گازی یا گاز طبیعی محصولات با ارزش افزوده بالاتر تولید می گردد. باید توجه داشت زنجیره ارزش افزوده صنعت

گزارش کارشناسی

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰

پتروشیمی شامل صنایع بالا دست، صنایع بنیادی، صنایع واسطه ای، صنایع نهایی و صنایع پایین دست است که طیف وسیعی از محصولات پایه و خوراک های اصلی تا محصولات واسطه ای و نهایی را در بر می گیرد. در این مسیر، ارزش افزوده محصولات تولید شده از واحدهای بالادست به محصولات پایین دستی رو به افزایش است. تاکنون در کشور به دلیل وجود منابع عظیم هیدروکربنی، بیشترین حجم سرمایه گذاری در واحدهای بالادستی پتروشیمی صورت گرفته است اما در حال حاضر، ضروری است که به سمت جذب سرمایه گذاری در توسعه و ایجاد واحدهای پایین دستی گامهایی برداشته شود. از مزیت های مهم سرمایه گذاری در بخش پایین دستی به مواردی چون: وجود مواد اولیه ارزان قیمت تولیدی در واحدهای بالادستی، نیروی انسانی متخصص، نیاز کمتر به استفاده از آب و همچنین داشتن مشتریان متنوع اشاره کرد که جمع این عوامل امکان فروش و عرضه این محصولات بصورت رقابتی را در سطح داخل و بین المللی امکان پذیر می سازد.

علی رغم تمام مزیت های گفته شده، تولیدات در صنایع پایین دستی نه تنها به بازارهای جهانی راه نیافته است، بلکه کیفیت لازم برای رقابت در بازار داخلی و با محصولات مشابه خارجی را ندارد. علت این امر را می توان در مواردی چون: عدم رقابت پذیری محصولات، نبود زنجیره تامین مواد اولیه، عدم اهتمام جدی به تحقیق و توسعه، ضعف مفرط در تولید و توسعه لیسانس و کوچک بودن شرکت های پیمانکاری برشمرد.

۳-۴-۱ عدم رقابت پذیری محصولات

کیفیت پایین و قیمت تمام شده بالای محصولات تولید شده در واحدهای پایین دستی باعث عدم رقابت پذیری آنها در بازارهای داخلی و خارجی شده است و اگر حمایت های دولتی از تولیدات آنها متوقف و یا تضعیف شود ادامه حیات در این واحدها به خطر می افتد. بررسی عملکرد این بخش، ناخودآگاه تداعی کننده وضعیت صنعت خودرو است. همین رویکرد حمایتی در این فضای به شدت بسته و ضعف در برقراری تعاملات بین المللی موجب شده است تولیدات این صنعت کمتر در بازارهای بین المللی و جهانی راه یابد و همه نگاه ها به بازار داخلی متمرکز شود. واردات محصولات ارزان قیمت تری از چین، هند و ... می تواند شرایط واحدهای پایین دستی را به مخاطره اندازد. این عوامل باعث شده است که سرمایه گذاری در یکی از پرمزیت ترین بخش صنعتی کشور به نحو چشمگیری کاهش یابد و با کاسته شدن از تولیدات صنایع پایین دستی، امکان جذب محصولات خام تولیدی در مجتمع های بالادستی پتروشیمی محدود شود و به ناچار شاهد صادرات مواد خام تولیدی مجتمع های بالادستی به کشورهای صاحب تکنولوژی با کمترین ارزش افزوده و سپس واردات محصولات آنها به عنوان مواد اولیه بخش های پایین دستی و یا محصول نهایی

گزارش کارشناسی

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰

خواهیم بود. وجود این چرخه معیوب سبب می‌شود، علاوه بر به زیر سؤال رفتن علت سرمایه گذاری صورت گرفته در بخش بالادستی صنایع پتروشیمی، کشور را از کسب میلیاردها دلار درآمد ارزی و ایجاد میلیون‌ها فرصت شغلی محروم سازد و عملاً سود اصلی از سرمایه گذاری کلان صورت گرفته در ایجاد تاسیسات عظیم مجتمع های پتروشیمی کشور را، کشورهای صاحب تکنولوژی در این عرصه نظیر آلمان، چین، کره جنوبی، هند، انگلیس و ... عاید خود نمایند. کشورهایی که به مدد توسعه در صنایع پایین دستی پتروشیمی در قالب پارک های صنعتی پتروشیمی و شیمیایی و ایجاد بنگاه‌های کوچک و متوسط پتروشیمی دانش بنیان، موجبات تولید محصولات جدید با تکنولوژی برتر و با ارزش افزوده بالاتر، ایجاد اشتغال پایدار و حفظ محیط زیست برای کشور خود را به ارمغان آورده و از این رهگذر به یکی از اصلی ترین بازیگران بازار مواد پلیمری و پتروشیمی در جهان تبدیل می شوند. شرایطی که در صورت تغییر می تواند علاوه بر کسب میلیاردها دلار سود سالیانه، امکان اشتغال چندین میلیون نفر را در کشور فراهم کند. برای رسیدن به این خواسته باید به موارد زیر توجه داشت:

۳-۴-۱-۱ زنجیره تأمین مواد اولیه مورد نیاز: فقدان زنجیره تامین مواد اولیه سبب افزایش قیمت تمام شده محصول می شود این در حالی است که در بیشتر کشورهای دنیا زنجیره تأمین مواد اولیه برای صنایع پایین دستی از سوی گروه ها و نهادهای خاص انجام می شود. غفلت از برخی نیازهای واحدهای پایین دستی توسط مجتمع های پتروشیمی موجب شده است تا کیفیت و مقدار محصولات تولیدی واحدهای پایین دستی مطلوب نباشد. از جمله این مشکلات می توان به تولید برخی گریدهای پلیمری مورد نیاز واحدهای پایین دستی اشاره کرد. نوسانات خواص و کیفیت در این گریدهای تولیدی موجب بروز مشکلات اساسی برای کیفیت محصولات واحدهای پایین دستی می گردد. این مسئله سبب می شود که محصولات با کیفیت متغیر تولید شود و عدم فروش محصول، عدم مزیت رقابتی و غیره را به دنبال داشته باشد. یکی دیگر از مشکلات اساسی، عدم تأمین خوراک واحدهای پایین دستی متناسب با ظرفیت تولید آن هاست. بنحوی که سبب کاهش ظرفیت تولید و حتی تعطیلی این واحدها می شود. همچنین تأخیر چند ماهه در تحویل مواد اولیه با وجود پرداخت هزینه آن نیز از دیگر مشکلات تولیدکنندگان است. عدم تحویل به موقع خوراک از سوی شرکت‌های متولی به تولیدکنندگان سبب شده تا صنایع پایین دستی برای فروش محصولات خود در بازارهای داخلی و خارجی با مشکل عمده‌ای مواجه شوند. عامل دیگر ورود شرکت های غیر واقعی برای کسب سهمیه محصولات پایه از شرکت های بالادستی پتروشیمی است. این شرکت ها با دریافت این محصولات علاوه بر اینکه، تولید کننده واقعی را از دریافت آن محروم می‌کنند با عرضه

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

محصولات دریافتی در بازار با نرخ های بالاتر، عملاً باعث افزایش قیمت تمام شده محصول و غیر رقابتی شدن محصولات تولیدی داخلی در بازار می شوند. [۲۳ و ۲۲]

۳-۴-۱-۲ عدم اهتمام جدی به تحقیق و توسعه: در اغلب مواقع بی رقیب بودن بازار محصولات تولید داخل، موجب شده است بیشترین توجه صاحبان صنعت به امر تولید و افزایش آن متمرکز شود. این در حالی است که با ورود محصولات جدید به بازار، عملاً صاحبان این واحدهای پایین دستی یا مجبور به وارد نمودن فناوری با هزینه گزاف می شوند و یا باید شاهد از دست رفتن تدریجی بازار باشند. خلق این فرهنگ که همزمان با تولید باید بخشی از منابع مالی را در جهت تحقیق و توسعه و خلق فناوری هزینه کرد یک ضرورت اجتناب ناپذیر است. هر چند برخی از واحدهای کشور به این امر توجه می کنند اما متأسفانه عمومیت ندارد و صاحبان این واحدهای پایین دستی با دستاویز قرار دادن ضرورت حمایت های دولتی و یا بیکار نمودن نیروهای انسانی، سعی در حفظ شرایط موجود و چتر حمایت های دولتی دارند. با افزایش سهم فناوری در واحدهای پایین دستی پتروشیمی، ارزش افزوده محصولات بیشتر می شود. هر چند در نگاه بسیاری، تحقیق و توسعه و خلق فناوری امری است هزینه بر، اما با به ثمر رسیدن برخی از این طرح ها، ارزش افزوده قابل توجه ای عاید آنها خواهد شد. بعنوان نمونه، بررسی ها نشان می دهد سهم فناوری در گروه محصولات واسطه و کامپوزیت بیشترین همبستگی را با ارزش افزوده دارند. پرواضح است که فناوری یکی از مهم ترین موجبات دارا بودن مزیت رقابتی محصولات است و شرکت های موفق، برای رقابت در بازارهای جهانی، برنامه های ویژه ای برای کسب فناوری دارند. در کشور ما علی رغم وجود مراکز علمی و تحقیقاتی متعدد، هنوز تلاش های جدی، منسجم و با برنامه ای در این زمینه صورت نگرفته است و آنچه که در این مسیر روی داده است بیشتر حاصل نگرش فردی مدیران و صاحبان صنعت بوده است. پتانسیلی که اگر به خوبی مورد استفاده بخش صنعت قرار گیرد بدون شک پس از مدتی منجر به ارتقا کیفیت و تولید محصولات فناورانه با ارزش افزوده بسیار بالا خواهد شد. ذکر این نکته ضروری است که برخلاف دیدگاه رایج، این صنعت است که باید برای تعامل با دانشگاه پیشقدم شود. [۲۱ و ۱۹، ۲۰]

۳-۴-۱-۳ ضعف مفرط در تولید و توسعه لیسانس: متأسفانه هم اکنون لیسانس های کمی در کشور وجود دارد. مشکلات خاص خلق لیسانس و عدم توجه و صرف هزینه های تحقیقاتی در این حوزه در سالیان گذشته عامل اصلی این مسئله بوده است. یکی از دلایل اصلی کم توجهی به بحث توسعه لیسانس، پایین بودن منبع مالی اختصاص یافته به این بخش در مقایسه با کل پروژه است که در حدود ۲ تا ۵ درصد است. شرکت های خارجی با زیرکی در انتقال فناوری، هزینه بخش فناوری را کاهش می دهند که کشور وارد

گزارش کارشناسی

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰

کننده، برای سرمایه گذاری و تحقیق در این زمینه تشویق نشود. از سوی دیگر با توجه به این که این امر، بخش کلیدی یک پروژه است، شرکت ارائه دهنده لیسانس، کشور گیرنده فناوری را به خرید درصد اعظمی از تجهیزات و ماشین آلات طرح، از کشور صاحب فناوری تحت فشار قرار می دهد. در واقع کشور ارائه دهنده لیسانس سود اصلی خود را از بخش تجهیزات و ماشین آلاتی که به کشور میزبان صادر می کند، کسب می نماید؛ از این رو نداشتن لیسانس، یکی از ضعف های عمده صنعت نفت، گاز و پتروشیمی در کشور است که امکان خود اتکایی فناوری را از بین برده است. تعلق نزدیک به ۸۰ درصد از اختراع های ثبت شده در جهان به ۶ کشور توسعه یافته صنعتی موجب شده است تا علاوه دریافت مالیات حق بهای اختراع ها، موجب تحقق شرایط انحصاری و در اختیار گرفتن تجارت بسیاری از کالاها و فناوری ها از سوی آنها شده است.

[۲۱۲۰]

۳-۴-۱-۴ کوچک بودن شرکت های پیمانکاری: برای اجرای هر پروژه نیاز به وجود شرکت های پیمانکاری مجرب و کارآزموده است. در کشور ما اغلب شرکت هایی که در این زمینه فعالیت دارند جزء شرکت های پیمانکاری کوچک محسوب می شوند. نبود بستر مناسب برای ادغام آنها از دیگر چالش های سرمایه گذاری در بخش صنعت است. کوچک بودن اکثر شرکت های پیمانکاری در کشور و ضعیف بودن بنیه مالی، امکان ایجاد هسته های مهندسی قوی را در آنها از بین می برد. ادغام شرکت ها و تشکیل شرکت های بزرگ پیمانکاری با هسته های مهندسی قوی، می تواند راه را برای انجام فعالیت ها در سطوح high-tech با همکاری و شراکت شرکت های معتبر خارجی فراهم نماید و از این طریق سبب جذب فناوری و بومی سازی آن گردد.

۳-۴-۱-۵ ضعف مدیریت پروژه ها: اجرای طرح های مربوط به صنعت نفت، گاز و پتروشیمی به دلیل حجم بالای عملیات اجرایی، نیازمند برنامه ریزی های دقیق و منسجم است. از این رو ضعف مدیریت پروژه در کشور در این بخش بازتاب بیشتری پیدا می کند؛ به طوری که هم اکنون هیچ پروژه ای را نمی توان پیدا کرد که بر اساس زمان بندی پیش برود. تقویت توان تجربه مدیریتی پروژه موضوعی ضروری است که می توان از طریق مشارکت با شرکت های خارجی به سطح مطلوب رساند. از سوی دیگر، رویکرد حاکمی که هم اکنون در زمینه مدیریت پروژه در کشور وجود دارد، بحث هزینه و زمان بندی است که پروژه ها بر اساس این دو معیار ارزیابی می شوند؛ در حالی که پروژه ها می توانند فرصتی برای جذب فناوری ها از شریک خارجی باشند که با رویکردی که حاکم است، توسعه فناوری تحت الشعاع اتمام به موقع پروژه و هزینه قرار می گیرد؛ باید توجه داشت توسعه فناوری در کشور را نمی توان با پول خرید؛ از این رو ضمن لحاظ کردن ملاحظات

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

خاص انتقال فناوری در قراردادهای اجرای طرح های احداث مجتمع پتروشیمی، باید معیارهای جدیدی نیز برای ارزیابی پروژه ها در نظر گرفته شود تا با استفاده از آن، میزان موفقیت انتقال فناوری هنگام اجرای پروژه و طبق مفاد قرارداد ارزیابی شود.

۳-۴-۲ دخالت های غیر راهبردی دولتی

مشکلات ناشی از دخالت های غیر راهبردی دولت در سازوکار بازار محصولات پتروشیمی را می توان به چند بخش زیر تقسیم کرد:

۳-۴-۲-۱ تمرکز دولت ها در ایران به دلایل سیاسی، عمدتاً بر حمایت از ایجاد واحدهای جدید به جای توسعه ظرفیت های واحدهای صنعتی موجود است. این رویکرد سبب به وجود آمدن تعداد زیادی واحدهای کوچک، ضعیف و ناکارآمد می گردد که فاقد توان رقابت بین المللی هستند.

۳-۴-۲-۲ عدم تعهد به تأمین به موقع خوراک و مواد اولیه مورد نیاز، بوجود آمدن بازار سیاه به علت سهمیه بندی مواد اولیه مورد نیاز، عدم توزیع مناسب محصولات پتروشیمی و عدم هماهنگی نهادهای متولی در زمینه توسعه صنایع پایین دست مواجه هستند. شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شرکت های بازرگانی پتروشیمی هر سال بخشی از تولید کل محصولات پایه پتروشیمی را با هدف حفظ سهم ایران در بازارهای بین المللی صادر می کنند. مجتمع های خصوصی پتروشیمی نیز به دلیل سودآوری بیش تر صادرات نسبت به فروش داخلی، بخشی از محصولات خود را صادر و تعهدی برای تأمین نیاز تولیدکنندگان داخلی ندارند. این در حالی است که تولید کنندگان داخلی ناچارند برای تأمین کمبود مواد اولیه خود، این محصولات را با قیمت بالاتر وارد نمایند.

۳-۴-۲-۳ اتخاذ تصمیمات خلق الساعه و بدون برنامه: تغییرات مکرر و بدون اعلام قبلی و گاه جهشی در نرخ تعرفه ها و سیاست ها و ... سبب شده است صاحبان واحدهای پایین دستی پتروشیمی، با دیدی کوتاه مدت به فعالیت بپردازند و از پیگیری مسائل میان مدت و بلند مدت از قبیل تحقیق و پژوهش، سرمایه گذاری بلند مدت، نوآوری در محصولات، تنوع سبد محصولات، توسعه ی واحد تولیدی و ... گریزان باشند.

۳-۴-۲-۴ دخالت دولت در قیمت گذاری محصولات: قیمت گذاری محصولات دیگر عامل مانع توسعه در این بخش محسوب می شود و تولید کننده را ناگزیر به تعدیل نیرو، کاهش کیفیت محصول و عدم توجه به ارتقا محصول و جذب فناوری می نماید و به تدریج از توان رقابت پذیری بکاهد. [۷ و ۸]

۳-۴-۲-۵ محیط کسب و کار :

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	------------------------------	--

- عدم ثبات در اقتصاد کلان و سیاست های اقتصادی دولت، نبود حاکمیت قانون، فقدان امنیت اقتصادی و احساس امنیت مالکیت خصوصی و نیز نا کارآمدی نظام تامین مالی، از جمله اصلی ترین موانع و چالش های فرا روی محیط کسب و کار و سرمایه گذاری در ایران به شمار می آیند. از این رو به عنوان راهکارهای اصلی جهت تسهیل در محیط کسب و کار ابتدا باید ثبات اقتصادی حاکم گردد و محیط اقتصاد کلان کشور تثبیت گردد تا بار دیگر با احیاء و ترمیم اعتماد از دست رفته بین دولت و ملت، آرامش نسبی بر فضای اقتصادی کشور مستولی و حاکم شود. سپس با تغییر نگاه و اصلاح سیاست ها و قوانین اقتصادی، افزایش شفافیت و حاکمیت قانون و تامین امنیت اقتصادی و سرمایه گذاری اوضاع کلان کسب و کار کشور به طور نسبی بهبود یابد. [۹ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۲]

- عدم امکان تامین بودجه توسط بانک های داخل کشور: عدم توان بانک های کشور در تامین مالی پروژه های صنعت نفت با توجه به عدم کفایت سرمایه آنها بدلیل قفل شدن منابع آنها در بخش ساختمان و معوقات بسیار بالای شبکه بانکی کشور از مشکلات بزرگ صنعت نفت به عنوان یکی از صنایع پیشرو و درآمدزا در کشور است. وجود بانکداری سنتی و وثیقه محور که به بنگاه داری توجه ویژه ای دارند هم از موانع دیگری است که استفاده صنعت نفت، گاز و پتروشیمی را از این منابع بانکی با مشکل روبرو ساخته است. [۱۶]

- استفاده از قراردادهایی با سرمایه گذاری مشترک بجای روش فاینانس: منبع مالی بیشتر طرح های پتروشیمی در سال های اخیر از طریق فاینانس تأمین شده، اما تجربه نشان داده که روش فاینانس، روش مناسبی در زمینه انتقال فناوری نیست. تأمین مالی پروژه ها از طرف کشورهای خارجی، قدرت چانه زنی کشور را در فاز عقد قرارداد و اعمال ملاحظات انتقال فناوری در قرارداد کاهش می دهد. از سوی دیگر، بر اساس قوانین بین المللی، طرح ها و پروژه هایی که از طریق فاینانس پروژه تأمین مالی می شوند، کشور گیرنده لیسانس موظف است ۸۵ درصد از تجهیزات مورد نیاز خود را از کشور دهنده فاینانس خریداری کند و این کار سبب می شود با وجود سرمایه گذاری های عظیم در صنعت پتروشیمی، بازار بسیار محدودی برای صنایع داخلی به وجود آید و صنعت پتروشیمی را از کمک به توسعه فناوری در صنایع جانبی ناتوان سازد. تجربه نشان می دهد در قالب قراردادهای فاینانس، دهنده فناوری که همان سرمایه گذار است، تمایل چندانی به ارائه فناوری های روزآمد از خود نشان نمی دهد و بحث بهینه سازی و افزایش بهره وری تولید نیز جایگاهی ندارد؛ در حالی که سرمایه گذاری مشترک، با صاحبان فناوری، ضمن برطرف ساختن بخشی از مشکل هزینه طرح، می تواند به عنوان ابزار مناسب انتقال فناوری به شمار رود، زیرا صاحب فناوری به دلیل

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	------------------------------	--

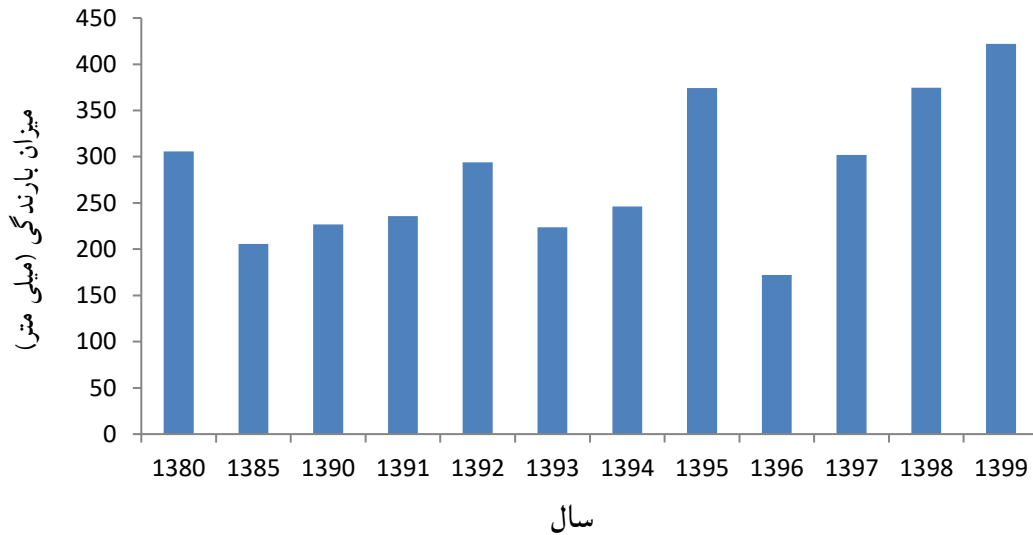
شراکت در سود ناشی از بهره برداری طرح، تلاش فراوانی را در زمینه طراحی بهینه انجام داده و می کوشد با ارائه فناوری های نوین، رقابت پذیری طرح را افزایش دهد و در مقاطع مختلف زمانی نسبت به روزآمد کردن فناوری اقدام نماید. افزون بر این، در فرآیند همکاری برای اجرا همچنین بهره برداری از طرح فرصت بسیار خوبی برای کسب فناوری های روزآمد ایجاد و آموزش نیروهای داخلی از سوی کارشناسان خارجی سبب توسعه مهارت های انسانی در کشور می شود. به نظر می رسد سرمایه گذاری در قالب فاینانس های خارجی، هرگز نخواهد توانست به ایجاد توسعه پایدار در صنعت پتروشیمی بینجامد، زیرا توسعه پایدار نیازمند رشد بعد کیفی در کنار رشد کمی و رشد کیفی هم نیازمند ابزارهای خاص خود خواهد بود. [۱۳ و ۱۷ و ۱۸]

۴ عوامل استانی اثر گذار در سرمایه گذاری طرح های کلان نفت، گاز و پتروشیمی

عوامل متعددی با منشا استانی بعنوان چالش در سرمایه گذاری طرح های کلان نفت، گاز و پتروشیمی مطرح هستند که در ذیل به برخی از آنها که مهمتر به نظر می رسد اشاره می گردد.

۴-۱ مشکلات اقلیمی

صنعت پتروشیمی، جزء صنایع آب بر شناخته می شود و منابع آبی، در جانیابی مکان ساخت مجتمع های پتروشیمی، نقش کلیدی دارد. آب در بخش فرآیندی و سرویس های جانبی واحدهای پتروشیمی مصرف فراوانی داشته و کمبود آن می تواند فعالیت مجتمع را دچار اختلال و یا حتی توقف نماید. بنابراین کمبود آب می تواند روند ساخت یک طرح پتروشیمی را متوقف کرده و سازندگان را به مجبور به توقف طرح نماید. از مهمترین و پرچالش ترین طرح های پتروشیمی در دست ساخت، می توان به طرح مربوط به پتروشیمی های چهار قلو استان فارس اشاره نمود که قرار بود در قالب طرح خط اتیلن مرکز ساخته شود. پتروشیمی های فیروزآباد، جهرم، فسا و داراب که ساختشان سال های طولانی به علت های مالی و فنی به تاخیر افتاد، این بار در مواجهه با خشکسالی و کمبود آب، چاره ای جز تسلیم ندارند و پیشنهاد انتقال این طرح ها به علت کمبود آب، به سواحل خلیج فارس مطرح شده است. با توجه به رویکرد مسئولین استان مبنی بر اولویت اختصاص منابع آبی به بخش کشاورزی و آمار میزان بارندگی سالیانه در استان فارس (نمودار ۱)، نمی توان انتظار تامین آب پایدار از منابع آبی را برای اجرای طرح های صنعتی و از آن جمله مجتمع های پتروشیمی داشت.

نمودار ۱: میزان بارش استان فارس در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۹

ماخذ: مرکز آمار ایران

۲-۴ عدم سیاست گذاری مناسب بخش کشاورزی در بهره برداری از منابع آبی

بدون شک مهمترین چالش استانی در انجام سرمایه گذاری طرح های نفت، گاز و پتروشیمی، نحوه مدیریت در بخش کشاورزی استان است. فارس بعنوان مهمترین تولید کننده گندم، جایگاه ویژه ای به لحاظ کشاورزی در کشور به خود اختصاص داده است. اجرای سیاست خودکفایی در محصولات کشاورزی، موجب برداشت بیش از حد از منابع آبی و در تبع آن بروز بحران آبی در اکثر دشت های کشاورزی استان را فراهم کند. عدم توجه کافی به توسعه کشت گلخانه ای در کنار رواج آبیاری سنتی، کشت اقلام پر آب بر نظیر برنج حتی در شرایط خشکسالی و نبود الگوی مناسب کشت و دهها دلیل دیگر، باعث شده است علی رغم اختصاص با ارزش ترین دارایی استان یعنی " آب و خاک " به بخش کشاورزی نه تنها حداقل بهره اقتصادی نصیب استان گردد بلکه به دلیل اشتغال فراوان در این بخش، چنانچه از منابع آبی و خاکی صیانت به عمل نیاید همین مسئله باعث بیکاری فراوان در این بخش شود.

لذا ضروری است که مسئولین استان با درک صحیح از ضرورت بازنگری در روند فعلی بخش کشاورزی و توجه بیشتر به بخش صنایع تبدیلی کشاورزی و تولیدات گلخانه ای، سعی در حفظ منابع محدود آبی و

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	------------------------------	--

خاکی استان نموده و امکان توسعه سایر بخش های اقتصادی از جمله صنایع پایین دستی پتروشیمی که به لحاظ مصرف آب متناسب با اقلیم فارس است را فراهم سازند.

۳-۴ عدم وجود پارک های صنعتی و پتروشیمی در استان فارس

کشورهای پیشرو در عرصه تولیدات مواد پتروشیمی و شیمیایی با ارزش نظیر آلمان با وجود دوری از مواد اولیه ارزان توانسته اند با توسعه نظام مند صنایع پایین دستی پتروشیمی در قالب پارک های صنعتی پتروشیمی و شیمیایی و ایجاد بنگاه های کوچک و متوسط پتروشیمی دانش بنیان، زمینه تولید محصولات با ارزش، نوآوری و تولید محصولات جدید، کارآفرینی و ایجاد شغل های پایدار، مدیریت و کاهش هزینه تولید و در نهایت کسب حداکثر ارزش افزوده از مواد خام پتروشیمی را فراهم کنند و از این رهگذر به یکی از اصلی ترین تولیدکنندگان مواد پلیمری و پتروشیمی جهان تبدیل شوند و باز هم تاکید می شود که این کشورها حداقل مزیت را در مورد خوراک و مواد اولیه داشته اند. در این میان صنعت پتروشیمی به عنوان فراهم آورنده فرصت برای آفریدن ارزش افزوده و تبدیل مواد خام (نفت و گاز) به محصولات با ارزش در کشورهای خاورمیانه جایگاهی ویژه یافته است. البته ناگفته نماند در سه دهه اخیر به دلیل گسترش نوع و تقاضای محصولات پتروشیمی کشورهای پیشرفته آمریکای شمالی، اتحادیه اروپا و جنوب شرقی آسیا در صدد انتقال واحدهای بالادست پتروشیمی به کشورهای در حال توسعه به ویژه خاورمیانه برآمدند، زیرا این واحدها با وجود آلودگی و سرمایه بری بالا عموماً ارزش افزوده کمتری داشتند و ارزش افزوده بیشتر در واحدهایی نهفته بود که به مصرف کننده نهایی نزدیک تر است؛ از سوی دیگر سخت شدن شرایط رقابت در بازارهای جهانی این محصولات، نزدیکی به منابع خوراک را ضروری ساخته است. با انتقال واحدهای یاد شده به کشورهای در حال توسعه به دلیل چالش های پیش روی این کشورها انتظارات جدیدی از صنعت پتروشیمی مطرح شد. ایجاد اشتغال و پس از آن توسعه صنعتی، از جمله انتظارات کشورهای در حال توسعه از پتروشیمی بود. در کشور ما نیز در سیاست های کلان یا تصمیم گیری های سیاسی، مهم ترین ارزش صنعت پتروشیمی در ایجاد اشتغال و توسعه صنعتی محیط پیرامون خلاصه می شود و از سایر مزیت های رقابتی و نسبی این صنعت که از آن به عنوان زنجیره ارزش افزوده صنعت پتروشیمی نامبرده می شود، تا حدود بسیاری غفلت شده است.

۴-۴ عدم نگرش بین المللی به صنایع نفت، گاز و پتروشیمی

صنعت نفت، گاز و پتروشیمی و صنایع وابسته به آنها جزء معدود صنایع کشور است که امکان صادرات محصول و جهانی شدن را داراست و در صورت بالندگی می تواند به عنوان نیروی محرکه اقتصاد در کشور و

گزارش کارشناسی

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰

علی‌الخصوص استان فارس باشد. اما در کنار تمام چالش‌های توسعه این بخش، نباید از نقش دخالت‌های غیرکارشناسانه مقامات اجرایی و قانون‌گذاری در این عرصه غافل شد. اگر عزم کشور بر حل مشکلات اقتصادی کشور است باید بپذیرد که کلیه مقررات و نحوه مدیریت در این حوزه را مطابق با مقررات و استانداردهای بین‌المللی انجام دهد و تنها بخش کوچکی از حاکمیت که به مقتضیات این صنعت آشنا هستند اجازه دخالت در امور راهبردی آن را داشته باشند. این مقررات می‌تواند از نحوه صدور مجوز، اعطای وام و کمک‌های فنی تا مرحله فروش و صادرات محصول را در برگیرد. متأسفانه دیده می‌شود سرمایه‌گذاری و مدیریت صنعت در این حوزه بسیار دشوارتر از کشورهای است که در این زمینه فعالند و باید از مناسب‌ترین مقررات موجود در سایر کشورها الگوبرداری کرد و آنها را در کشور پیاده‌سازی نمود.

۵-۴ عملکرد ضعیف گمرکات استان فارس

بررسی سهم واردات استان به لحاظ وزنی نشان می‌دهد که سهم واردات استان نسبت به کل کشور بسیار ناچیز است. بعنوان مثال این سهم در سال ۱۳۹۵ در حدود ۰/۰۶ درصد است که نشانگر جایگاه کوچک گمرکات فارس به لحاظ حجم واردات نسبت به سایر گمرکات کشور است. به لحاظ ارزشی نیز سهم گمرکات فارس از کل واردات کشور ناچیز است و بعنوان نمونه سهم آن در سال ۱۳۹۵ در حدود ۰/۲ درصد بوده است. با توجه به موقعیت استراتژیک استان فارس و امکان حمل و نقل مناسب‌تر کالاهای وارداتی نسبت به گمرکات مرزی و نیز برخوردار بودن استان از آب و هوای مناسب که امکان نگهداری بهتر کالا را فراهم می‌کند، این امکان وجود دارد که سهم گمرکات استان چه به لحاظ ارزشی و چه به لحاظ وزنی افزایش پیدا کند. از طرف دیگر با توجه به حجم کاری پایین‌تر گمرکات فارس نسبت به گمرکات مرزی کشور، می‌توان انتظار داشت که سرعت عمل و رسیدگی مناسب‌تری صورت گرفته و ترخیص کالا در زمان کوتاه‌تری انجام گیرد. لذا با توجه به وجود پتانسیل لازم جهت افزایش سهم واردات استان باید با تبلیغات مناسب و ارائه مشوق‌های مناسب، تجار را به واردات از طریق گمرکات استان ترغیب نمود.

جدول ۲: مقایسه واردات از گمرکات کشور و استان فارس

۱۳۹۵		۱۳۹۴		واردات
ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	
۸۹	۲۱	۱۰۰	۳۵	فارس
۴۳۶۸۴	۳۳۳۹۹	۴۱۵۳۹	۳۵۱۵۲	کشور
۰/۲۰	۰/۰۶	۰/۲۴	۰/۰۹	درصد سهم

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

۵ جمع بندی

در این گزارش به برخی چالش‌های موجود در طرح‌های صنعت نفت، گاز و پتروشیمی در قالب چالش‌های بین‌المللی، ملی و استانی پرداخته شد. بنظر می‌رسد سیاست‌گذاری قوانین و نحوه مدیریت در این حوزه باید توسط بخش کوچکی از حاکمیت که به مقتضیات این صنعت آشنایی کافی دارند انجام پذیرد و مطابق مقررات بین‌المللی حاکم بر این حوزه اداره شود. از آنجا که بخش کشاورزی و تامین نیاز آن، اولویت اول مسئولین استان فارس است لذا پیشنهاد می‌گردد نظر به شرایط اقلیمی و میزان بارش و نحوه مدیریت فعلی در بخش کشاورزی، بتدریج اولویت اول سرمایه‌گذاری در استان فارس، به ایجاد صنایع پایین دستی پتروشیمی با مصرف آب حداقلی تبدیل و سیاست‌احداث مجتمع‌های بزرگ پتروشیمی در حاشیه خلیج فارس و دریای عمان دنبال گردد.

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

۶- منابع

- [۱] سید محمد رضا غفاری "نقش امارات در جنگ سرد آمریکا بر علیه ایران" مدیریت کل اوپک و روابط با مجامع انرژی وزارت نفت ۹ دی ماه ۱۳۹۲
- [۲] "چه کسانی از تحریم ایران سود می برند" اقتصاد آنلاین کد خبر ۲۸۷۱۳۰ تاریخ ۱۳۹۷/۴/۲۱
- [۳] محمد صیادی " اثرات کوتاه مدت و بلند مدت تحریم های بین المللی نفت بر بخش انرژی ایران " گزارش راهبری ۱۵۵ معاونت پژوهش های اقتصادی مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۳۹۱
- [۴] امانی ، مسعود (۱۳۸۹) " حقوق قراردادهای بین المللی نفت " انتشارات دانشگاه امام صادق (ع) چاپ اول صص ۱۱۰-۱۰۸
- [۵] گزارش اقدامات انجام گرفته در ایجاد توسعه صنایع پایین دستی پتروشیمی در منطقه ویژه اقتصادی پتروشیمی، سازمان بازرسی کل کشور، سال ۱۳۸۶
- [۶] گزارش بازرسی از "وضعیت پیشرفت طرح های پتروشیمی در منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس (عسلویه) موانع پیشرفت طرح ها و پیامدهای ناشی از آن" معاونت امور اقتصادی و زیربنایی سازمان بازرسی کل کشور ۱۳۸۶
- [۷] تحلیلی بر وضعیت بازار محصولات پتروشیمی (با نگاهی به آزادسازی قیمت و سهمیه بندی)، سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولیدکنندگان، ۱۳۸۶
- [۸] میرجلیلی، فاطمه، اصلاح نظام قیمت گذاری محصولات پلیمری پتروشیمی (در راستای اجرایی شدن بند ح تبصره ۱۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ ، دفتر مطالعات زیربنایی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۸۶۳۸، ۱۳۶۸
- [۹] وحید بیگدلی، سید امیر سیاح، موسی شهبازی، زهرا نعیمی؛ پایش محیط کسب و کار ایران در بهار ۱۳۹۰؛ دفتر مطالعات محیط کسب و کار مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی؛ مهرماه ۱۳۹۰
- [۱۰] احمدی، سید وحید " بررسی مقایسه ای شاخص های فضای کسب و کار در ایران و جهان " مجموعه پژوهشهای اقتصادی، اداره بررسیها و سیاستهای اقتصادی بانک مرکزی ج.ا.ا ؛ سال ۱۳۸۷
- [۱۱] اشرفی، یکتا و فاطمه فهیمی فر "بررسی شاخص های بهبود فضای کسب و کار با تاکید بر جایگاه ایران" ماهنامه بررسی مسائل و سیاستهای اقتصادی « مجله اقتصادی » ، سال یازدهم، شماره ۱۱، بهمن ۱۳۹۰
- [۱۲] سالاری، ابودر " بررسی تاثیر نظام مالیاتی بر فضای کسب و کار " ماهنامه بررسی مسائل و سیاستهای اقتصادی "مجله اقتصادی" ، سال یازدهم، شماره های ۹ و ۱۰ ، آذر و دی ۱۳۹۰
- [۱۳] عزیزی، مجتبی " بررسی چهارچوب مدیریت فرایند انتقال فناوری در پروژههای نفتی کشور" رساله برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس. (۱۳۸۸)
- [۱۴] ناصر قلی پور "ارائه الگوی مناسب توسعه سرمایه گذاری در صنعت نفت و گاز ایران" ماهنامه اکتشاف و تولید / شماره ۹۹ / اسفندماه ۱۳۹۱ فروردین ماه ۱۳۹۲

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	-----------------------	--

- [۱۵] فیروزه شیرین آبادی فراهانی " بررسی تاثیر ریسک های استراتژیک بازار نفت در قراردادهای فروش نفت خام " اکتشاف و تولید نفت و گاز شماره ی ۱۴۴ (۱۳۹۶)
- [۱۶] بیگ زاده، جعفر، تبیین مدیریت ریسک و ضرورت اعمال آن در بانک های ایرانی، بانک و اقتصاد، شماره ی ۱۱۸ ، ص ۱۶-۲۱ (۱۳۹۱)
- [۱۷] درخشان، مسعود" ویژگیهای مطلوب قراردادهای نفتی : رویکرد اقتصادی-تاریخی به عملکرد قراردادهای نفتی در ایران"، فصلنامه ی اقتصاد انرژی، سال سوم، شماره ی ۹، ص ۱۱۳-۵۳ (۱۳۹۲)
- [۱۸] رضاییان مهر، مصطفی، بررسی ویژگی های قراردادهای بین المللی نفتی، ماهنامه اکتشاف و تولید نفت و گاز، شماره ۱۲۲، ص ۲۷-۲۱ (۱۳۹۴)
- [۱۹] محمد صیادی "الزامات تحقق سیاست های برنامه ی ششم توسعه در بخش بالادستی صنعت نفت و گاز" ماهنامه اکتشاف تولید نفت و گاز شماره ی ۱۴۸ (۱۳۹۶)
- [۲۰] مسعود درخشان عاطفه تکلیف انتقال و توسعه فن آوری در بخش بالادستی صنعت نفت ایران ملاحظاتی در مفاهیم، الزامات، چالش ها و راهکارها پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران ۴ (۱۴) ، ۱۳۹۴ صفحه ۸۸-۳۳
- [۲۱] رضا بندریان "لزوم بین المللی شدن صنعت نفت ایران و جایگاه فن آوری در تحقق آن" ماهنامه اکتشاف تولید نفت و گاز شماره ی ۱۵۳ (۱۳۹۷)
- [۲۲] محمود رضا مستقیمی "مدل جامع مدیریت زنجیره تامین خدمات" کنفرانس بین المللی مدیریت، چالش ها و راهکارها ۱۳۹۲
- [۲۳] محمد مدرس یزدی؛ حسین صفری؛ بهنام اژدری نگاشت ادراکی روابط علی میان فعالیت های مدیریت زنجیره تأمین، توانمندسازها و عملکرد زنجیره تأمین با رویکرد فازی مدیریت صنعتی دوره ۶ شماره ۳ پاییز ۱۳۹۳ صفحه ۶۱۵-۶۳۴